

Nowe zagrożenie – „Dopalacze”

Spotkanie z rodzicami w szkole (Projekt)

Czas trwania – 2 godziny lekcyjne

Osoba prowadząca: pedagog, psycholog lub wychowawca klasy

Cele spotkania:

- Zwrócenie uwagi rodziców na nowe zagrożenie;
- Dostarczenie podstawowych informacji o nowych środkach psychoaktywnych pojawiających się na rynku narkotykowym;
- Aktywizacja rodziców – pozyskanie ich jako koalicjantów szkoły w chronieniu dzieci i młodzieży przed szkodami wynikającymi z używania środków psychoaktywnych.

Metody: mini-wykład, dyskusja, burza mózgów.

Środki: sala wyposażona w komputer z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny, ekran, tablica lub flipchart, pisaki.

Scenariusz

1. Wprowadzenie (5 min.)

Osoba prowadząca wita rodziców i przedstawia cel spotkania.

Profilaktyka uzależnień od różnych środków psychoaktywnych (nikotyny, alkoholu i narkotyków) jest prowadzona w polskich szkołach od blisko 20 lat. Uczestniczą w niej również rodzice. Jednak rynek narkotykowy się zmienia, pojawiają się nowe substancje, toteż trzeba aktualizować naszą wiedzę. Od 3 lat obserwujemy na światowym rynku ekspansję nowego typu środków zwanych „dopalaczami”. Zaczęto je używać w krajach Europy Zachodniej już wcześniej, gdzie notuje się ich rosnącą popularność. Obecnie dotarły również do Polski i można spodziewać się wzrostu zainteresowania nimi wśród młodzieży. Obecność „dopalaczy” w Polsce odnotowano po raz pierwszy w badaniach CBOS przeprowadzonych w grudniu 2008 roku wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Do używania „dopalaczy” przyznało się 2,5 % młodzieży. Warto dowiedzieć się więcej o tym zjawisku.

2. Dyskusja (10 minut)

Osoba prowadząca pyta rodziców:

- czy słyszeli o „dopalaczach”, jakie były źródła informacji o tych środkach (dzieci, media, znajomi, Internet, itp.),
- co o nich wiedzą,
- czy wiedzą, gdzie w ich miejscowości znajdują się sklepy z „dopalaczami”
- ewentualnie, jaki jest ich stosunek do tego, obawy, itp.

Prowadzący krótko podsumowuje stan wiedzy rodziców konkludując, że my dorośli zwykle później zauważamy wszelkie nowości niż dzieci, które mają bardzo rozbudowane potrzeby poznawcze czyli ciekawość, mają też znacznie mniej obaw przed eksperymentowaniem.

3. Mini-wykład (15 min.)

a. Kontakt młodzieży z narkotykami w Polsce – trendy i tendencje w ciągu ostatnich 15 lat

Wyniki ogólnopolskich badań ankietowych prowadzonych w szkołach (ESPAD) wskazują, że generalnie od 2003 roku liczba młodzieży mającej kontakt z narkotykami nie wzrasta, a nawet obserwujemy lekką tendencję spadkową. Zmniejszyła się liczba uczniów potwierdzających eksperymentowanie ze środkami psychoaktywnymi lub deklarujących zainteresowanie spróbowaniem narkotyku. Spada dostępność substancji psychoaktywnych, w tym na terenie szkoły. Zmniejsza się również liczba propozycji spróbowania narkotyku otrzymywanych przez uczniów. Ta tendencja jednak może się szybko odwrócić.

W opinii uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych rodzice słabo orientują się w tym, co robią i czego doświadczają ich dzieci. Większość uczniów twierdzi, iż rodzice nie mają wiedzy na temat używania alkoholu i narkotyków przez ich dzieci (Badania Ursynowskie, Warszawa, 2009).

b. Dlaczego pojawiły się dopalacze?

Przemysł narkotykowy przynosi krociowe zyski. Rozwój tego przemysłu jest jednak hamowany przez działania ważnych instytucji międzynarodowych i krajową politykę antynarkotykową. Stałe aktualizowanie przepisów prawa, coraz bardziej skuteczna kontrola granic, ściganie producentów i dilerów, monitoring wizyjny i dyżury nauczycieli w szkole, a także działania profilaktyczne prowadzone wobec dzieci i młodzieży przynoszą efekty. Spadek dostępności narkotyków i obawa młodzieży przed wejściem w konflikt z prawem powodują, że liczba użytkowników narkotyków, zwłaszcza w Polsce, jak już wspomniano, nie wzrasta. Powoduje to zmniejszenie zysków producentów i handlarzy. Przemysł narkotykowy wprowadza więc na rynek nowe środki, które nie figurują na liście substancji zabronionych. Taką próbą ominięcia przepisów prawa są właśnie „dopalacze”. Ich promocja, jako środków użytecznych i bezpiecznych, prowadzona jest na licznych, specjalnie utworzonych stronach internetowych adresowanych do młodych odbiorców. Wzrasta liczba sklepów internetowych oraz stacjonarnych punktów sprzedaży nieprzypadkowo lokowanych w pobliżu szkół.

c. Co to są „dopalacze”?

Nazwa nie posiada charakteru naukowego; jest to raczej termin używany potocznie dla określenia grupy różnych substancji lub ich mieszanek o rzekomym bądź faktycznym działaniu psychoaktywnym. Reklamowane są m.in. jako „smart drugs” („sprytnie substancje, zwiększające spryt i inteligencję”) - usprawniające pamięć, koncentrację uwagi. W zależności od typu produktu, imitują swoje nielegalne odpowiedniki: środki stymulujące (podobnie jak amfetamina), euforyzujące (jak tabletki ekstazy), relaksujące (jak konopie indyjskie), a nawet psychodeliczne i halucynogenne (jak LSD). Są wśród nich substancje pochodzenia zarówno syntetycznego, jak i naturalnego (roślinnego). Wiele z nich ma atrakcyjne, zachęcające nazwy, jak: „Szałwia wieszczka”, „Zioła marzeń”, „Ogon lwa (Lion’s Tail)”, itp. Strony internetowe poświęcone „dopalaczom” są przeważnie prowadzone przez użytkowników narkotyków albo producentów i służą promocji tych środków. Prezentowane

informacje nie są więc wiarygodne. Rzetelne informacje można znaleźć na stronie internetowej Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii przygotowanej przez specjalistów.

Prowadzący prezentuje zawartość strony internetowej www.dopalaczeinfo.pl, zapisuje na tablicy adres i zachęca rodziców do zapoznania się z informacjami dotyczącymi wyglądu „dopalaczy”, nazw, ich działania oraz ewentualnych szkód. Można zapytać, ilu rodziców ma dostęp do Internetu. W przypadku, gdy niewielu rodziców ma w domu Internet, szkoła może wydrukować materiały ze strony, które prowadzący rozdaje pod koniec spotkania.

4. „Kontakt nastolatków ze środkami psychoaktywnymi”

Burza mózgów – „Doświadczenia własne rodziców” (20 min.):

Prowadzący pyta rodziców, jak to było w czasach, gdy byli nastolatkami, czy młodzi ludzie mieli wówczas kontakt z substancjami psychoaktywnymi (jakimi), w jakich okolicznościach (np. imprezy młodzieżowe), jaka była wiedza rodziców na temat doświadczeń ich dzieci. Dlaczego ich rówieśnicy to robili, co sprawiło, że nie zaangażowali się bardziej i co uchroniło ich przed poważnymi konsekwencjami?

Prowadzący spisuje na połowie tablicy lub arkuszu wymienione powody i motywy ryzykownych zachowań, a na drugiej czynniki chroniące (co spowodowało, że młodzi ludzie wycofali się z takich zachowań).

Dodatkowe pytanie: „Czym się różnią współczesne zagrożenia od tych z czasów ich młodości (destrukcyjny wpływ mediów, agresywna reklama środków, dostępność, itp.) i czy można powielać obecnie te same metody i sposoby, które stosowali ich rodzice?”

Prowadzący odczytuje rodzicom lub prezentuje zidentyfikowane w badaniach listy czynników, które skłaniają młodzież (Materiał I) lub powstrzymują przed kontaktem z narkotykami (Materiał II) i porównuje je z wypowiedziami rodziców.

Podsumowanie: *Wszyscy młodzi ludzie przechodzą przez ten etap. Nie należy wpadać w panikę, ale rodzic powinien posiadać wiedzę i wykorzystywać dostępne mu narzędzia wpływu na dziecko, aby je chronić przed zagrożeniami. Własne doświadczenia i działania podejmowane przez ich rodziców w przeszłości stanowią odpowiedź, jak chronić dziecko przed używaniem środków psychoaktywnych.*

5. Praca w grupach: „Dopalacze – co mogą robić rodzice?” (30 min.)

Prowadzący dzieli rodziców na dwie grupy.

Grupa I, m.in. w oparciu o materiał II, spisuje na flipcharcie: „Jakie działania wobec mojego dziecka mogę podjąć w domu?” (np. zaangażowanie w życie dzieci, rozmowy z dzieckiem, budowanie zasad i jasnych granic, wyraźne artykułowanie niezgody na używanie narkotyków, poznawanie jego przyjaciół, itp.).

Grupa II: „Jakie działania mogą podejmować rodzice w środowisku lokalnym?” (pisanie pism do urzędu gminy, by objąć kontrolą sklepy, protesty przed ich zakładaniem, itp.)

Następnie grupy rodziców prezentują efekty swojej pracy. Członkowie każdej z grup mogą później uzupełniać obie listy działań o własne propozycje. Możliwa jest również krótka dyskusja.

Omówienie i podsumowanie ćwiczenia ze zwróceniem uwagi, że rodzice nie są bezradni. Mają największy wpływ na życie dziecka („kochająca kontrola”). Mogą się też organizować

się i wpływać na politykę narkotykową samorządu lokalnego. Więcej wskazówek dla rodziców można znaleźć w internetowym poradniku „*Bliżej siebie, dalej od narkotyków*” przygotowanym przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii pod adresem <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112271> Prowadzący może wejść na tę stronę i zaprezentować krótko zawartość poradnika.

Prowadzący na koniec wskazuje miejsce w szkole, gdzie znajdują się informacje o najbliższych placówkach i specjalistach, u których można szukać pomocy, lub rozdaje rodzicom przygotowaną wcześniej ulotkę z adresami.

6. Zakończenie spotkania (5 minut)

Prowadzący dziękuje rodzicom za aktywny udział w spotkaniu i prosi o ewentualne zgłaszanie na kartkach problemów związanych z „dopalaczami”, które chcieliby poruszyć na następnym spotkaniu (np. z udziałem przedstawiciela policji).

Opracowanie: Anna Borkowska i Joanna Szymańska
Pracownia Wychowania i Profilaktyki
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Materiały pomocnicze dla prowadzącego

I. Dlaczego niektóre nastolatki sięgają po narkotyki?

- **Ucieczka od problemów**

Narkotyki mogą się wydawać sposobem na ucieczkę od nieprzyjemnej rzeczywistości i poradzenie sobie z problemami takimi, jak: nadmierne wymagania ze strony szkoły, rozpad rodziny czy trudności w relacjach z rówieśnikami.

- **Nuda**

Poczucie nudy, brak atrakcyjnych sposobów spędzania wolnego czasu często skłaniają młodzież do sięgania po narkotyki, które stają się w ich przekonaniu, najciekawszym sposobem na wypełnienie czasu i poradzenie sobie z uczuciem znudzenia.

- **Poszukiwanie pobudzenia**

Niektóre nastolatki wierzą, że używanie narkotyków może dawać przyjemne wrażenia fizyczne i psychiczne, a wprowadzenie się w stan silnego pobudzenia pozwala osiągnąć wspaniałe samopoczucie.

- **Poczucie pewności siebie w sytuacjach społecznych**

Typową cechą młodych ludzi jest poczucie niepewności w sytuacjach społecznych i kontaktach towarzyskich. Niektórzy z nich widzą w narkotykach sposób na dodanie sobie odwagi i pewności siebie w relacjach z rówieśnikami.

- **Chęć przystosowania się do grupy**

Branie narkotyków jest niekiedy rodzajem ceny, jaką się płaci za przynależność do grupy. Młodzi ludzie pragną być akceptowani przez rówieśników, chcą być postrzegani przez kolegów jako „fajni kumple”. Siegają po narkotyki w przekonaniu, że pomogą im one w dopasowaniu się do grupy rówieśniczej. W sytuacji, gdy najbliżsi koledzy eksperymentują z narkotykami, przeciwstawienie się presji grupy może być bardzo trudne.

- **Ciekawość**

Jednym z motywów eksperymentowania z narkotykami jest ciekawość, która jest naturalną cechą okresu dorastania. Nastolatki często sięgają po narkotyki, ponieważ są ciekawe efektów, jakie one wywołują.

II. Dlaczego nastolatki nie biorą narkotyków?

Większość nastolatków nie sięga po narkotyki lub podejmuje jedną próbę dla zaspokojenia ciekawości, choć posiada często podobne potrzeby i problemy. Wiedza o tym, co ich zniechęca powstrzymuje, jest równie ważna, jak znajomość motywów sięgania po narkotyki. Wskazuje bowiem kierunki działań wychowawczych i profilaktycznych. A oto odpowiedzi nastoletnich uczniów uzyskane w amerykańskich badaniach ankietowych.

Co powstrzymuje młodzież przed sięganiem po narkotyki?:

- Dezaprobata dla używania narkotyków wyrażana przez znaczące osoby z bliskiego otoczenia (rodziców, przyjaciół, krewnych innych dorosłych);
- Strach przed konsekwencjami prawnymi (wejściem w konflikt z prawem);
- Poważne traktowanie swojej przyszłej roli rodzica. Potrzeba bycia pozytywnym wzorcem dla własnych dzieci;
- Orientacja na zrobienie kariery zawodowej. Używanie narkotyków może uniemożliwić zrealizowanie tych aspiracji życiowych;
- Posiadanie wielu zainteresowań, aktywne spędzanie czasu wolnego (liczne hobby, dorywcza praca zarobkowa, wolontariat);
- Brak pieniędzy na zakup narkotyków;
- Złe doświadczenie z próbowaniem narkotyków (fatalne samopoczucie, nieprzyjemne objawy);
- Przekonanie, że narkotyki rujnują zdrowie człowieka;
- Obawa przed uzależnieniem się;
- Obawa przed utratą kontroli nad sobą. Pod wpływem narkotyków można zrobić coś, czego później będzie się żałować.